

Amsterdam — 20.05.2021

JURYRAPPORT JAN HANLO ESSAYPRIJS GROOT 2021

De Jan Hanlo Essayprijs Groot 2021 is bestemd voor de beste essaybundel uit de jaren 2019 en 2020. Het aantal inzendingen was overweldigend: de jury ontving 127 boeken en bundels. Daar zat zeer veel moois tussen, boeken van zeer uiteenlopend karakter, wat als elk jaar leidde tot gesprekken over wat een literair essay is en zou moeten zijn. Tijdens de vorige prijsuitreiking zeiden we dat de eeuwige paradox is dat elke definitie van het essay door een ander essay op losse schroeven kan worden gezet. Deze keer zeggen we graag: elke definitie is ontoereikend en juist dat is de kracht van het essay, dat schitterende genre. Laat uit de vijf genomineerde titels blijken wat het antwoord van deze jury was op die nooit beantwoordbare vraag:

Charlotte Van den Broeck, *Waagstukken* (Arbeiderspers, 2019)
Sinan Çankaya, *Mijn ontelbare identiteiten* (De Bezige Bij, 2020)
Marian Donner, *Zelfverwoestingsboek* (Das Mag, 2019)
Sytske Frederika van Koeveringe, *Dag nacht licht toch* (De Bezige Bij, 2020)
Miriam Rasch, *Fric tie* (De Bezige Bij, 2020)

Charlotte Van den Broeck - *Waagstukken*

Charlotte Van den Broeck schrijft in *Waagstukken* over gebouwen die zijn ontworpen door architecten die later een einde aan hun leven maakten. Maar in werkelijkheid gebeurt er veel meer in deze sprankelende essaybundel, waarin doel en methode samenvallen. Al in het eerste hoofdstuk, over een meervoudig geplaagd zwembad, lezen we niet alleen over stenen, tegels en uiteenvallende constructies maar ook over de mensen die in en om het zwembad samenklonteren. Van den Broeck onderzoekt materie maar vindt ondertussen voortdurend nieuwe vormen om iets te zeggen over het menselijk verlangen iets blijvends te maken. Dat dat streven tot mislukken is gedoemd, volgt uit het trieste lot van de architecten maar spreekt ook uit de zoektocht van de schrijver. *Waagstukken* gaat over het verlangen om betekenis te geven aan de wereld, over de behoefte aan een afgeronde geschiedenis. Maar de werkelijkheid doet niet aan afgeronde verhalen. Gebouwen vervallen, architecten sterven. Het is de literatuur, in dit geval deze betoverende, uiterst fijnzinnige essaybundel, waarin de schoonheid beklijft en de chaos wordt bezworen.

Sinan Çankaya - *Mijn ontelbare identiteiten*

‘Op mijn zestiende bemoeide een vreemdeling zich met mijn identiteit,’ schrijft Sinan Çankaya. ‘De ontmoeting greep in op mijn gehele lijf, keerde me binnenstebuiten en

kieperde mij er anders uit. Er was een voor, en een na.' In dat na schreef hij dit boek. Via een uiterst persoonlijke route leidt hij de lezer langs grote en urgente thema's als integratie, identiteit, binnen- en buitensluiting. Met een fraaie pen, licht ondanks de zwaarte van zijn onderwerp, beschrijft hij zijn ervaringen als Nederlander met Turkse afkomst, en maakt hij voelbaar hoe je zelden zelf over je identiteit beschikt. Çankaya koppelt zijn persoonlijke worsteling met identiteit aan actuele maatschappelijke ontwikkelingen, zonder zoetsappige pleidooien voor tolerantie en verdraagzaamheid, maar mét de broodnodige nuance in een gepolariseerd en soms giftig debat over de multiculturele samenleving. Daarbij ontziet hij zichzelf niet: hij toont zich kwaad, bloedeerlijk en onzeker en zijn sprekende, persoonlijke voorbeelden missen nergens hun doel. *Mijn ontelbare identiteiten* is een essay vol scherp verwoorde inzichten die bij de lezer leiden tot zelfreflectie. Het is een essay dat er op elke bladzijde toe doet.

Marian Donner – Zelfverwoestingsboek

Marian Donner durft te zeggen: wij zijn niet het probleem, de maatschappij is het probleem. Met volle overtuiging en veel humor raadt ze ons aan te ontsnappen aan de dagelijkse druk van onze moderne levens waarbij ze actuele, herkenbare, soms taaie problematiek oppakt om er met aanstekelijke helderheid over te schrijven. Ze is buitengewoon geestig maar haar humor staat haar ernst niet in de weg: dit boek is een aanklacht tegen de druk van de neoliberale wereld en een serieuze zoektocht naar nieuwe vrijheid. Ontsnappen uit de wereld van praktisch nut, van doelen en goals, van het constant moeten optimaliseren van jezelf. Donners essays navigeren met een aanstekelijke levendigheid tussen intieme overpeinzingen en grote sociologische vragen over de veeleisendheid van ons mensbeeld, de doorgeslagen maakbaarheidsideologie. Ze komt op voor de losers die het dominante spel niet willen meespelen, die hun energie en hartstocht daarbuiten zoeken en die de tijd af en toe gewoon even stil willen zetten. Die willen stinken, drinken, bloeden, branden en dansen.

Sytske Frederika van Koeveringe – Dag nacht licht toch

Het begint met een lacharchief. Met de vraag: hoe verhoudt het woord zich tot de lach? Dan komt de klap: hoe verhouden woord en lach zich tot een lichaam dat ziek wordt, een schrijver die borstkanker krijgt? In *Dag nacht licht toch* citeert Sytske van Koeveringe filosoof Bergson die zegt dat we lachen zodra iets uit zijn context valt – en daar vallen we pardoes in de context die 'essay' heet: de ruimte om alles door elkaar te gooien, te zoeken, onderzoeken, verbeelden en op eigenzinnige wijze met elkaar te verbinden. Van Koeveringe doet dat ruimhartig. Ze wisselt reflectie af met literaire miniaturen, met citaten, ervaringen, gesprekken. Ze onderzoekt taal die voorbijkomt als je ziek bent: God, Jezus, Tering, Kut. Ze schrijft een gedicht rond het

nadenken over een kind janee, janee; ze gaat in gesprek met haar tumor. Een tintelend schrijverschap dat alleen het eigen schrijverschap als norm aanhoudt. Waar het boek begint met de lach, eindigt het met een opsomming van de dingen die tranen losmaken: abrikozen op een stoeptegels, een man die zijn sok goeddoet. Het proza van Sytske van Koeveringe leeft en pulseert.

Miriam Rasch – *Fricitie*

Formulerend met chirurgische precisie voert Miriam Rasch de lezer in *Fricitie* door de duizelingwekkende wereld van het dataïsme: het geloof dat *alles* te vangen is in data. Vandaaruit begeeft ze zich in haar boek in een onderzoek naar ethiek in tijden van alomtegenwoordige data: wat voor een mensbeeld veronderstellen die, en wat voor spanningen brengt dat met zich mee? Hoe valt te begrijpen wat data doen, en zijn er alternatieve manieren om de dataficatie van mens en wereld tegemoet te treden? Rasch pleit voor 'frictie': een vluchtroute uit het mausoleum van de data naar de wereld van de echte handelingen. Zonder te vervallen in vaagheid of prekerige uitvluchten breekt ze in de constructie van haar essay uit de gestelde kaders, in een poging 'frictie' in de praktijk te brengen. *Fricitie* laat zien hoeveel echt en kloppend leven in het ravijn van een gedataficeerde wereld te pletter komt te vallen. De jury was onder de indruk van de representatie van zulke moeilijke materie en is ervan overtuigd dat een boek als dit bijdraagt aan meer inzicht in de samenleving, en dat niet alleen: aan een betere samenleving.

Bekendmaking winnaar

De Jan Hanlo Essayprijs Groot 2021 gaat naar een boek over een van de meest explosieve debatten van deze tijd. Naar de essayist die gedreven doorgraaft en daarbij steeds zijn stilistische vermogen aan zijn zijde vindt: **Sinan Çankaya** met *Mijn ontelbare identiteiten*.

Amsterdam, 20 mei 2021

Mirjam van Hengel | juryvoorzitter Jan Hanlo Essayprijs 2021